

Državni izpitni center

M 1 7 1 1 0 3 1 3

SPOMLADANSKI IZPITNI ROK

SLOVENŠČINA

==== Izpitna pola 1 ====

NAVODILA ZA OCENJEVANJE

Četrtek, 4. maj 2017

SPLOŠNA MATURA

Moderirana različica

IZPITNA POLA 1

1. Razpravljalni esej

A) Vsebina (do 30 točk)

V eseju je kandidat skušal:

Točke	Primer
do 4 + do 4 + do 2 + do 2	<p>♦ A pojasniti, v kakšni osebnosti so Mirjam in Johna izoblikovale okoliščine, v katerih sta živela pred prihodom na Alamut oziroma v svetovno državo, in kako sama razumeta svojo vlogo v ureditvi, v kateri sta se znašla;</p> <p>za pojasnilo, v kakšni osebnosti so Mirjam in Johna izoblikovale okoliščine, v katerih sta živela pred prihodom na Alamut oziroma v svetovno državo, in kako sama razumeta svojo vlogo v ureditvi, v kateri sta se znašla, npr.: Mirjam izhaja iz bogate trgovske družine, zato je kot otrok živela v razkošju. Že zgodaj je spoznala, da bogastvo služi le zunanjemu blišču, pretanjenih srčnih želja, o katerih je sanjerala kot deklica, pa ne more izpolniti. Zato pravi, da v otroštvu v resnici ni bila srečna. Ko je oče zašel v denarne težave, je hčer zaradi pritiska sinov prodal bogatemu židovskemu trgovcu Mojsiju za ženo. Že v najstniških letih je Mirjam spoznala, da so ženske le trgovsko blago. Njen mož se je hvalil z njeno lepoto in svojim znanjem podrobno pripovedoval, kaj se dogaja med njim in mlado, lepo ženo v zakonski spalnici. To je Mirjam žalilo in poniževalo, do moža je čutila vedno večji odpor. Zaljubila se je v mladega Mohameda, ki ji je nežno in skrivnostno dvoril, ter z njim pobegnila. Mohamed je postal ljubezen njenega življenja, predala se mu je z vsem srcem. Ker so ju na begu moževi odposlanci ujeli, so Mohameda ubili, njo pa vrnili možu. Te preizkušnje je niso zlomile, ampak je zaradi njih postala močnejša. Sama pravi, da je njeno srce otrdelo kot kamen, v življenju pa jo je posledaj gnala le še sla po maščevanju. Mirjam je močna, pogumna in razumna ženska. Izkušnje so jo naučile, da mora zaradi svojega spola sprejeti vlogo, ki je v svetu, v kakršnem živi, edina mogoča: biti poslušna in vdana svojemu gospodarju. V alamuške vrtove je prišla, ko so jo sorodniki njenega moža po njegovi smrti kot sužnjo prodali Hasanu ibn Sabi. Mirjam je s svojim položajem na Alamutu zadovoljna. V vrtovih je vodja vseh deklic, je najstarejša in najizkušenejša. Ker je Hasanova zaupnica in ljubimka, pozna njegove načrte. Zaradi razočaranja nad svetom podpira svojega gospodarja, saj se tudi sama želi maščevati kristjanom in židom, ki jih krivi za svojo nesrečo. To maščevanje ji je Hasan obljubil. Ker čuti, da ima pri Hasanu posebno mesto, je ponosna in samozavestna. Velikega preroka občuduje, saj z njo ravna spoštljivo in jo ima za enakovredno sogovornico. Do njega čuti veliko naklonjenost. Ker se zaveda, da je kot skrbnica hurij pomemben element v kolesju njegovega sistema, se počuti pomembno. John je odraščal v indijanskem rezervatu v Malpaisu. Njegovo poreklo ga je močno zaznamovalo. Linda, njegova mati, je prišla iz civilizacije in se življenju v divjem rezervatu ni zmogla prilagoditi. Njen sin se je trudil vključiti v družbo, vendar so ga zaradi matere vedno znova zavračali. Zavedal se je, da je materino vedenje sramotno (npr. pečanje s Popejem in alkoholizem), vendar jo je imel kljub temu rad. John je sprejel vrednote okolja, v katerem je odraščal, in jih nadgradil z branjem Shakespearja. Nenehno zatiranje je v njem okrepilo voljo do življenja: bil je vztrajen, odločen, neprestano je iskal možnosti, da bi se uveljavil. Kljub svojemu trudu je ostal izobčenec. Zaradi materinega obujanja spominov na civilizacijo je verjel, da je onkraj rezervata »krasni novi svet«, v katerem bi bil gotovo sprejet in srečen. Ko ga Bernard in Lenina, turista iz civilizacije, povabita s seboj, brez pomišljanja sprejme povabilo in z materjo odpotuje v svetovno državo. Na začetku je John nad novim svetom navdušen. Toda kmalu spozna, da je svetovna država popolnoma tuja njegovim vrednotam: ljudje v njej so puhli in prazni, ne razumejo pomena ljubezni in družine, niso sposobni globljega čustvovanja, ne poznajo umetnosti ... Ko se John tega zave, ne pristaja več na vlogo razstavnega eksponata, ki mu jo je namenil Bernard. Po materini smrti skuša zanetiti celo upor. Svojo vlogo vidi v ozaveščanju in</p>

(1 + 1)	osvoboditvi novosvetovcev. Ker je svetovna država trden in preišljen sistem, mu to seveda ne uspe. John se po neuspehu sprijazni z dejstvom, da je odpadnik tudi v svetovni državi, zato se umakne v samoto; <i>samo za predstavitev okoliščin brez pojasnjevanja osebnostnih lastnosti;</i>
do 8	<p>♦ B primerjati njuno navezanost na osebo nasprotnega spola, Mirjamino na Hasana ibn Sabo in Johnovo na Lenino, ter družbeno sprejemljivost te navezanosti znotraj sistema;</p> <p>za primerjavo njune navezanosti na osebo nasprotnega spola, Mirjamino na Hasana ibn Sabo in Johnovo na Lenino, ter družbene sprejemljivosti te navezanosti znotraj sistema, npr.: Mirjam se po prihodu na Alamut naveže na Hasana ibn Sabo, John pa se že pred odhodom v civilizacijo zaljubi v Lenino. Oba sta torej že na začetku svojega bivanja v novih okoliščinah navezana na osebo nasprotnega spola, vendar pa so razlogi za njuno navezanost različni in tudi njuna odnosa se razvijata nekoliko drugače. Tako za Mirjam kot za Johna sta Hasan ibn Saba in Lenina rešitelja iz neugodnih razmer, v katerih sta živela. Hasan odpelje Mirjam v zanjo varni Alamut, kjer jo naseli v vrtove in ji podeli posebno vlogo. Lenina odpelje Johna v »krasni novi svet«, od česar si on obeta tudi poglobljanje odnosa z ljubljeno žensko. Mirjam Hasana občuduje. Od nje je precej starejši, vendar pravi, da ni kot Mojsij, ki ga je doživela kot pohotnega in nadutega starca, pa tudi ne kot Mohamed, s katerim je doživela kratko in strastno ljubezen. Hasan je moški, ki v njej zbudi spoštovanje zaradi svoje strastne predanosti načrtu, naklonjenosti do nje in priznavanja njene razumnosti. John se v Lenino močno zaljubi zaradi njene zunanje lepote, vendar jo hoče bolje spoznati in odkriti tudi njeno notranjost. Z njo bi se želel poročiti. Odnos med Hasanom in Mirjam, kljub temu da sta tudi ljubimca, temelji na vzajemnem spoštovanju in na tem, da drug drugega potrebujeta in sta si v duhovno oporo. Tako čuti Mirjam do trenutka, ko ji Hasan ukaže, da naj v vrtovih prav ona sprejme mladega fedaija Ibn Tahirja. Takrat se Mirjam počuti izdano in ponižano, saj spozna, da v Hasanovem življenju ni nič posebnega, ampak je le še eno njegovo orodje, s katerim bo dosegel svoj cilj. Nad Hasanovim ravnanjem je globoko razočarana. John skuša v novem svetu zgraditi odnos z Lenino, vendar zaradi njunih različnih pričakovanj in vrednot to ni mogoče. Tudi Lenini je John všeč in bi rada imela z njim razmerje, vendar jo njegovo obotavljanje bega. Lenina ne razume njegovega dvorjenja s citati iz Shakespearjevih dram in njegove potrebe po globljem, bolj duhovnem odnosu. Pred Johnom se sleče, ker je zanjo spolnost edini način izražanja ljubezni. Nad Lenino je razočaran, zaradi njenega ravnanja se počuti ponižanega, kar v njem zbudi tudi nasilnost. Njun odnos torej kljub vzajemni telesni privlačnosti vseskozi temelji na nerazumevanju in neskladnosti, zato se ne more uspešno razviti. Mirjam je s svojim rešiteljem ustvarila lep odnos, v katerem telesnost ni bila najpomembnejša, a jo je Hasan razočaral; John pa je prav zaradi Leninine privlačnosti skušal vzpostaviti z njo poglobljen odnos, vendar je bil tudi on razočaran. Pogled na ljubezen oziroma na medsebojni odnos, kakršnega sta imela Mirjam in John, v svetu, v katerem sta se znašla, ni bil primeren oziroma je bil celo družbeno nesprejemljiv. Hasan ibn Saba je vzpostavil sistem, ki je temeljil na razumu. Iz svojega življenja je čustvo ljubezni do ženske ali do družine povsem odstranil, saj bi bil to moteč dejavnik pri uresničevanju njegovega načrta. Ko se v njegovih vrtovih začnejo zapleti prav zaradi prebujajočih se ljubezni, do teh čustev ne pokaže nobenega razumevanja. Zato tudi na Mirjamina čustva gleda kot na nepotrebno motnjo in jih noče razumeti. Prizna sicer, da Mirjam potrebuje, vendar le kot trdno osebnost, podobno njegovi. Čustvena nestabilnost, ki jo je Mirjam pokazala, ko ji je Hasan dodelil nalogo, da mora v »raju« sprejeti Ibn Tahirja, v njegovem svetu namreč ni sprejemljiva. Mirjam tako pred Hasanom zatre svoja čustva in se mu prilagodi. V svetu, v katerega je prišel John, ljubezni sploh ne poznajo. Poznajo le telesno privlačnost in strast, potrebo po spolnosti potešijo mimogrede in s komerkoli. Državna ureditev spodbuja pogosto menjavanje spolnih partnerjev, da med osebami ne pride do navezanosti, saj ta v svetovni državi ni zaželena. Ljudi že od iztočitve naprej prilagajajo na neosebne, površne, plitke odnose. Ljubezen, kot si jo želi John, je v novem svetu primer odklonskega vedenja, celo motnje, zato njegovo obnašanje Lenina doživlja kot čudno, straši jo in ga ne razume. Obe ureditvi, alamutska in novosvetovska, temeljita na</p>

(do 6)	prilagajanju in usmerjanju posameznikov. Mirjam in John s svojo čustvenostjo vneseta v ureditev nered, zato je njuno obnašanje prepoznano kot motnja, do katere niti Hasan ibn Saba kot snovalec ureditve niti Lenina kot dobro prilagojena novosvetovka ne pokažeta razumevanja;
(do 4)	samo primerjava navezanosti na osebo nasprotnega spola brez primerjave družbene sprejemljivosti te navezanosti;
(do 4)	samo predstavitev navezanosti in družbene sprejemljivosti brez primerjave;
do 6 + do 4	<p>♦ C razložiti, zakaj sta Mirjam in John storila samomor, in se do njunega dejanja opredeliti;</p> <p>za razlago, zakaj sta Mirjam in John storila samomor, in za opredelitev do njunega dejanja, npr.: Mirjam in John iz kolesja sistema, ki se mu ne zmoreta prilagoditi, izstopita s samomorom. Razlog za njun samomor pa ni le v razočaranju, ki ga je povzročila oseba nasprotnega spola. Mirjam si žile prereže potem, ko uvidi, kakšne pogubne posledice na življenje posameznikov, ki so ji prirasli k srcu, ima Hasanov načrt. Halima, Mirjamina ljubljenska, se je zaradi nesrečne ljubezni vrgla v vodo; Ibn Tahir bo postal Hasanovo živo bodalo. Mirjam ne zmora, tako kot Hasan, v posameznih žrtvah videti le nujno potrebnih sredstev za doseg velikega cilja. Ker Hasanovega načrta ne podpira več in ker njegovo urejanje sveta posega v njen notranji svet, se iz sistema umakne s samomorom. John se iz novega sveta, ki ga je globoko razočaral, umakne v samoto, v kateri želi živeti v stiku z naravo in s svojim notranjim bistvom. Svetovna država s svojim materialnim obiljem in duhovno praznino ga odbija, poleg tega mu je strast do Lenine, ki se ji zaradi svojih vrednot ni zmožal predati, popolnoma spodmaknila tla pod nogami. Ker ga tudi v divjini najde senzacij lačna novosvetovska množica, v kateri je tudi Lenina, in s svojim nerazumevanjem poruši njegov komaj pridobljeni mir, John v stiski poseže po skrajnem sredstvu, samomoru, s čimer izstopi iz kolesja sistema, v katerem je bil vedno izobčenec. O njunem samomoru menim ...</p>
Skupaj	30

B) Jezik (do 20 točk)

Število besed	Jezik. p.	Slog	Zgradba
najmanj 700	do 8	do 6	do 6

Navedena merila za ocenjevanje veljajo samo za besedila v predpisanem obsegu.

Če pri *Vsebini* ali *Jeziku* kandidat ne doseže nobene točke, se celotna naloga oceni z 0 točkami.

Prazna stran

2. Razlagalni/interpretativni esej

Aldous Huxley: Krasni novi svet (odlomek)

Aldous Huxley: Krasni novi svet. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2016. 184–188.

A) Vsebina (do 30 točk)

V eseju je kandidat skušal:

Točke	Primer
do 6	<p>♦ A umestiti odlomek v njuno ljubezensko zgodbo, tako da pojasni tudi vzrok in namen Lenininega obiska pri Johnu;</p> <p>za umestitev odlomka v njuno ljubezensko zgodbo, tako da pojasni tudi vzrok in namen Lenininega obiska pri Johnu, npr.: Lenina in John sta se spoznala v indijanskem rezervatu v Novi Mehiki, v katerega je Lenina prišla z Bernardom na dopust. John je hitro opazil njeno mladostno lepoto in se je vanjo zaljubil. Tudi Lenino čeden belopolti svetlolasec telesno takoj pritegne. John se razveseli Bernardovega povabila v civilizacijo v London, še bolj pa ga osreči dejstvo, da Lenina še ni poročena. V civilizaciji je Lenina povabila Johna v kino na ogled čutnega filma. Film različno doživita in vrednotita: Lenini je všeč, Johnu pa se zdi strašen, prostaški in nizkoten. Lenino Johnova ocena filma preseneti, še bolj pa jo razžalosti, ker po filmu z njo noče preživeti noči, kar je v novosvetovski civilizaciji neobičajno. Žalost skuša pomiriti s somo, John pa svoje vznemirjenje z branjem Othella. Lenina čuti, da ima Johna zelo rada, ni pa prepričana, ali ima tudi John rad njo. Čudi jo, da se je John nikoli ne dotakne in se je izogiba, čeprav včasih opazi, da jo poželjivo gleda. Zaradi tega je zelo zmedena, v službi naredi napako, njene vedenjske spremembe opazi tudi Henry Foster, ki ji svetuje, naj obišče zdravnika, da ji bo predpisal nadomestek za nosečnost ali pa zdravljenje z nadomestkom za silovito strast. Vse to Lenina zavrne in se pogovori s Fanny. Ona ji najprej svetuje, da naj »poskusi« katerega drugega moškega ali pa vzame somo. Ker pa Lenina še vedno vztraja, da si želi le Johna, ji Fanny svetuje, naj ga, opogumljena s somo, obišče in si ga »vzame«, ne glede na njegovo voljo. Lenina upošteva njen nasvet. K Johnu gre zato, ker bi rada vedela, ali jo ima rad, in da bi mu pokazala svojo ljubezen;</p>
(do 3)	samo povzetek brez pojasnila vzroka in namena;
do 8 + do 6	<p>♦ B primerjati Johnovo in Leninino pojmovanje ljubezni, kot se razkriva v odlomku, in pojasniti, kako na njuno izražanje ljubezni vpliva njuna različna jezikovna zmožnost;</p> <p>za primerjavo Johnovega in Lenininega pojmovanja ljubezni, kot se razkriva v odlomku, in za pojasnilo, kako na njuno izražanje ljubezni vpliva njuna različna jezikovna zmožnost, npr.: Johnovi in Lenini ljubezni je skupno zgolj to, da se zavedata, da se imata rada in da se telesno privlačita. Njuno pojmovanje bistva ljubezni in način, kako ljubljene osebi izraziti svojo ljubezen, pa sta popolnoma različna. John želi Lenini dvoriti po viteških zgledih osvajanja ljubljene dame: pred njo kleči, ji spoštljivo poljubi roko, občuduje njeno neprimerljivo popolnost, zanj je najdragocenejše bitje, rad bi se izkazal vrednega njene ljubezni, ji bil vdan in pred njo ponižen ter se zanjo žrtvoval. Lenini se vse to zdi nepotrebno, njegovega izkazovanja ljubezni ne razume in jo razjezi. Lenina zna svojo ljubezen do Johna izraziti le s spolnim dejanjem, on pa ne želi podleči spolni sli, vztraja pri vzdržnosti pred poroko, zato ga njeno dejanje tako razjezi, da postane do nje nasilen in jo zmerja z vlačugo. Tega pa Lenina nikakor ne more razumeti. John torej ljubezen pojmuje kot trajno, globoko duhovno-čustveno razmerje, ki temelji na zvestobi ljubljene osebi, Lenini pa je to popolnoma tuje, zanj je ljubezen zgolj čutno ugodje in spolna naslada. Pomembno oviro pri njunem izražanju ljubezni predstavlja tudi njuna različna jezikovna zmožnost. Ta je pri obeh omejena, oba svoja občutja običajno izražata z naučenimi citati oziroma gesli, John s citati iz Shakespearejevih dram, Lenina pa s ponavljanjem hipnopedičnih gesel. Ker pa novosvetovska družba ne dovoli intimnega čustvovanja, tudi svojih ljudi ni opremila s hipnopedičnimi gesli za izražanje ljubezni. Tako Lenina z Johnom o ljubezni lahko</p>

	govori le v zelo preprostem jeziku, pa še ta je omejen zgolj na skopo novosvetovsko besedišče. Zanj o ljubezni obstaja zgolj eno odločevalno vprašanje: Me imaš rad ali me nimaš? Svojo ljubezen pokaže nebesedno, z odpiranjem zadrge. Takšno ravnanje pri Johnu izzove strah in odpor do nje. John svojo ljubezen izraža v arhaičnem poetičnem jeziku, ki ga Lenina, ker ne pozna literature niti pesniškega jezika, ne more razumeti. Ko ji John svojo ponižnost izrazi s Shakespearjevo metaforo »Tla bi pometal, če želite«, je nad njegovim govorjenjem nejevoljno začudena, saj v civilizaciji tla čistijo slaboumni epsiloni s sesalniki. Johnovo izražanje ljubezni jo jezi, češ da ji »kvasi« o pečatih, sesalnikih in levih. Tudi ko jo John zmerja z vlačugo, zmerljivke ne razume in se v njej ne prepozna, saj je v civilizaciji promiskuiteta ne samo dovoljena, ampak zaželena in celo zapovedana;
do 3 + do 3	<p>♦ C pojasniti, v kakšnih okoliščinah sta si John in Lenina izoblikovala svoje pojmovanje ljubezni in zmožnost jezikovnega izražanja;</p> <p>za pojasnilo, v kakšnih okoliščinah sta si John in Lenina izoblikovala svoje pojmovanje ljubezni in zmožnost jezikovnega izražanja, npr.: John in Lenina izhajata iz kulturno in vrednostno povsem različnega okolja, zato tudi ljubezen doživljata in izkazujeta drugače. John je sin staršev iz civilizacije, očeta iz kaste inteligentnih alfa plus in matere iz kaste beta minus. Rodil se je v indijanskem rezervatu v Novi Mehiki in je odraščal sam z materjo. Linda je bila zaradi promiskuitetnega vedenja med indijanskimi ženskami osovražena, zato Johna indijanski dečki niso sprejeli medse. Zelo je trpel, bil je osamljen in žalosten. Zaradi teh nesrečnih občutij v otroštvu in zapletenega odnosa z materjo zavrača Leninino izzivanje k spolnemu dejanju in jo zmerja z vlačugo. Kmalu po dvanajstem rojstnem dnevu je dobil knjigo Zbrana dela Williama Shakespearja. Linda ga je naučila brati. Liki in verzi iz Shakespearjevih dram so mu omogočili, da je čustvoval, prepoznaval svoja čustva in tudi izražal svoje občutke. Ker je odraščal ob materi, ki je bila zaradi vzgoje v civilizaciji čustveno zelo osiromašena, po vrednotah pa popolnoma prilagojena novosvetovski miselnosti, je svoje pojmovanje ljubezni oblikoval ob likih iz Shakespearjevih dram in ob vrednotah ter običajih indijanske kulture. Lenina nima staršev, »iztočena« je bila v Zavodu za razpljanje in prilagajanje. Novosvetovski civilizaciji je bila prilagajana v državnem zavodu s pomočjo hipnopedičnih gesel, kot so: Sleherni izmed nas pripada vsakemu drugemu; Nikoli ne odloži na jutri užitka, ki si ga lahko privoščiš danes; Kdor čustva razdaja, ta družbo omaja. V knjižnici imajo samo poučne knjige, umetniške literature ne poznajo, razvedrilo pa najdejo v čutnih filmih. Zaradi takšne socializacije pojmuje kot bistvo svoje osebnosti zgolj telesno privlačnost, prebujajočih se ljubezenskih čustev ne prepozna, svoje ljubezni pa Johnu tudi ni sposobna izraziti besedno;</p>
do 4	<p>♦ Č ovrednotiti Johnovo in Leninino pojmovanje ljubezni;</p> <p>za ovrednotenje Johnovega in Lenininega pojmovanja ljubezni.</p>
Skupaj	30

B) Jezik (do 20 točk)

Število besed	Jezik. p.	Slog	Zgradba
najmanj 700	do 8	do 6	do 6

Navedena merila za ocenjevanje veljajo samo za besedila v predpisanem obsegu.

Če pri Vsebinu ali Jeziku kandidat ne doseže nobene točke, se celotna naloga oceni z 0 točkami.

Opozorilo!

- Ocenjevanje nalog z **manj kot 600 besedami**:
 - Vsebina*: točke so dodane po točkovniku.
 - Jezik*: število možnih točk za jezikovno pravilnost, slog in zgradbo se ustrezno zniža, in sicer:

Število besed	Jezik. p.	Slog	Zgradba
600–450	do 6	do 5	do 5
449–300	do 4	do 4	do 4
299–150	do 2	do 2	1
pod 150	1	1	0

Če pri *Vsebini* ali *Jeziku* kandidat ne doseže nobene točke, se celotna naloga oceni z 0 točkami.

- Pri imenih Hasan ibn Saba, Ibn Tahir in Nizam al Mulk enakovredno upoštevamo zapis ibn in al z veliko ali malo začetnico, vendar mora biti zapis v celotnem eseju dosleden.
- Sklanjatev besed:
Nizam al Mulk, Nizama al Mulka
Abdul Malik, Abdula Malika
Seiduna, Seiduna/Seidune
dai, daija; fedai, fedaija